

РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ НА УЧИТЕЛИТЕ

АКТУАЛНИ НОРМАТИВНИ ПРОМЕНИ
И
ПРАКТИЧЕСКИ РАЗЯСНЕНИЯ

Октомври 2015, Варна

ВАРНА, 9000
Ул. "Братя Шкорпил" № 15

Тел: 052 612 575
Факс: 052 612 568
Имейл: podkrepa_vn@abv.bg

Последните промени на Кодекса за социално осигуряване включват и изменение в съществуващия до момента режим на ранно пенсиониране на учителите. Наред с питанията, които предизвикват актуалните изменения, на дневен ред остават и други често поставяни въпроси по темата. Този документ има за цел да отговори на най-съществените и актуални проблеми, разисквани с нашите синдикални членове, работещи в сектор “Образование”.

**ЗНАНИЕТО е ЗАЩИТА!
КТ “ПОДКРЕПА” -
ТВОЯТ СИНДИКАТ!**

Настоящият материал е съобразен с нормативната уредба към **11 август 2015 г.** и отразява промените в Кодекса за социално осигуряване, приети със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр.61 / 11.08.2015), в сила от 1 януари 2016 година.

Внимание!

Всяко последващо изменение на нормативната уредба може да направи частично или изцяло неактуални текстовете, които се съдържат в този информационен материал!

СЪДЪРЖАНИЕ :

1.	Що е то “ранно пенсиониране на учителите”?	4 стр.
2.	Кога се реализира ранното пенсиониране?	5 стр.
3.	Кой осигурителен стаж е учителски ?	6 стр.
4.	Как се реализира ранното пенсиониране?	7 стр.
5.	Чл.328, т.10 от КТ и ранното пенсиониране ...	8 стр.
6.	Учителският пенсионен фонд (УчПФ) ...	9 стр.
7.	Какво представлява срочната пенсия от УчПФ ?	10 стр.
8.	Кога и каква добавка се изплаща от УчПФ ?	11 стр.
9.	Обезщетението при ранно пенсиониране ...	12 стр.

Що е то „ранно пенсиониране на учителите” ?

Българските граждани, при определени от закона условия и при спазване на нормативно определен ред, имат право на пенсия. Съществуват различни видове пенсии, като основно и централно място сред тях заемат **пенсиите за осигурителен стаж и възраст**. Този вид пенсия най-често бива определян като **периодично плащане от фондовете на общественото осигуряване, което има за предназначение за замести (компенсира) загубеният трудов доход при настъпване на социалния риск „старост”**.

За възникването на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, законодателството предвижда наличието на точно и изчерпателно регламентирани изисквания. Тези общи изисквания са визирани в чл.68, ал.1-3 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), а именно: **навършване на определена възраст и наличие на определен осигурителен стаж**. Тези две предпоставки (условия) **трябва да са изпълнени** (да съществуват) **едновременно**, за да възникне правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Упоменатите условия за придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст можем да определим като **общи**, доколкото те се отнасят за всички български граждани. Освен тях, българското законодателство предвижда и **специфични режими на пенсиониране за някои категории работници и служители**.

Един от примерите за различия в уредбата на изискванията за придобиване на право на пенсия е облекчения режим за пенсиониране на учителите, който в практиката придоби популярност като **„ранно пенсиониране на учителите”**. Следователно, под възможност за „ранно пенсиониране на учителите”, следва да се разбира субективното право на учителите да придобият право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при облекчени условия. Тъй като тези облекчени условия (по-ниска възраст и по-малък осигурителен стаж) водят до преждевременно възникване на правото, то това пенсиониране се квалифицира като ранно.

Октомври 2015, Варна

РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
НА
УЧИТЕЛИТЕ

КОГА се реализира ранното пенсиониране ?

Новият член 69в от Кодекса за социално осигуряване дава отговор на въпроса при какви условия и кога ще може да бъде упражнено правото на ранно пенсиониране от учителите:

Година	Жени		Мъже	
	Възраст	Учителски стаж	Възраст	Учителски стаж
2015	57 г. и 8 м.	25 г. и 8 м.	60 г. и 8 м.	30 г. и 8 м.
2016	57 г. и 10 м.	25 г. и 8 м.	60 г. и 10 м.	30 г. и 8 м.
2017	58 г.	25 г. и 8 м.	61 г.	30 г. и 8 м.
2018	58 г. и 2 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 1 м.	30 г. и 8 м.
2019	58 г. и 4 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 2 м.	30 г. и 8 м.
2020	58 г. и 6 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 3 м.	30 г. и 8 м.
2021	58 г. и 8 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 4 м.	30 г. и 8 м.
2022	58 г. и 10 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 5 м.	30 г. и 8 м.
2023	59 г.	25 г. и 8 м.	61 г. и 6 м.	30 г. и 8 м.
2024	59 г. и 2 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 7 м.	30 г. и 8 м.
2025	59 г. и 4 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 8 м.	30 г. и 8 м.
2026	59 г. и 6 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 9 м.	30 г. и 8 м.
2027	59 г. и 8 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 10 м.	30 г. и 8 м.
2028	59 г. и 10 м.	25 г. и 8 м.	61 г. и 11 м.	30 г. и 8 м.
2029	60 г.	25 г. и 8 м.	62 г.	30 г. и 8 м.
2030	60 г. и 3 м.	25 г. и 8 м.	62 г.	30 г. и 8 м.

От 01.01.2030 г. възрастта за жените се увеличава с по три месеца до достигане на възраст 62 г.

Кой осигурителен стаж е УЧИТЕЛСКИ ?

Учителският осигурителен стаж има легална дефиниция в чл.19 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (НПОС):

Учителски стаж е **осигурителният стаж, положен на учителска или възпитателска длъжност** в учебни и възпитателни заведения.

Освен този общ принцип за определяне на осигурителния стаж като учителски, разпоредбите на НПОС предвиждат и изключения:

- За учителски стаж се счита и осигурителният стаж на директорите и заместник-директорите на учебни и възпитателни заведения, **ако те са изпълнили пълната норма** задължителна преподавателска работа;

- За учителски стаж се зачита и осигурителният стаж, положен след 01.01.2007 г. на длъжността "възпитател" в домовете за деца, лишени от родителска грижа, и осигурителният стаж, положен след 01.01.2008 г. на длъжността "възпитател" в останалите специализирани институции за предоставяне на социални услуги за деца или в други места за предоставяне на социални услуги в общността, както и осигурителният стаж, положен след 01.01.2009 г. на длъжността "педагог" или "възпитател" в домовете за медико-социални грижи за деца и в детските ясли.

- Учителски стаж е и осигурителният стаж на лицата, **заемащи длъжности по списък**, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката, съгласуван с управителя на НОИ, **ако отговарят на изискванията за заемане на длъжността учител или възпитател** съобразно придобитото образование, професионална квалификация и правоспособност **и са изпълнили пълната норма** за задължителна преподавателска работа.

Длъжностите, които са включени в този списък, са следните: помощник директор с преподавателска заетост; ръководител на филиал в МУЦТПО; ръководител на учебно изчислителен кабинет; педагогически съветник; хореограф; корепетитор; логопед; педагог; психолог; инструктор по трудово обучение; дружинен ръководител; преподавател; рехабилитатор; инструктор по кормилни упражнения; учител-методик - от учебната 2010/2011 г.; възпитател-методик - от учебната 2010/2011 г.

Ако няма данни за изпълнена пълна норма за задължителна преподавателска работа, каквото е изискването на чл. 19, ал. 2 НПОС, осигурителният стаж, положен на съответната длъжност, независимо, че е включена в списъка по-горе, не може да се зачете за учителски осигурителен стаж.

Октомври 2015, Варна

РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
НА
УЧИТЕЛИТЕ

КАК се реализира ранното пенсиониране ?

За да се реализира правото на ранно пенсиониране, трябва да бъде подадено заявление за отпускане на пенсия до компетентния за това орган—Националния осигурителен институт. Към заявлението се прилагат всички необходими удостоверяващи документи (трудова книжка, осигурителна книжка, Удостоверения за стаж и осигурителен доход и т.н.)

Пенсионният орган прави преценка за наличието на предпоставките за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст, респективно добавка, на база на заявлението и приложената към него документация, като издава разпореждане, с което отпуска или отказва отпускането.

Важно !!!

Правото на ранно пенсиониране може да бъде упражнено само от лица, които към датата на изпълнение на условията са заемали учителска или възпитателска длъжност или приравнените към тях (виж стр.6). Например, ако жена, изпълнявала 28 години учителска длъжност, но не навършила необходимата за ранно пенсиониране възраст прекрати трудовия си договор като учител и към момента на навършване на изискуемата възраст не заема учителска, възпитателска или приравнена длъжност, няма да може да се пенсионира при условията на чл.69в от КСО.

Важно !!!

От 1 януари 2015 г., за да бъде упражнено правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст, не е необходимо прекратяване на осигуряването. С други думи, при наличие на изискуемите от закона предпоставки, лицата заемащи учителски, възпитателски и приравнени на тях длъжности, могат да подадат заявление за отпускане на пенсия без да прекратяват наличното си към момента трудово правоотношение.

Чл. 328, т.10 от КТ и ранното пенсиониране ...

Както вече бе разяснено, лицата придобили право на ранно пенсиониране, могат да упражнят същото без да е необходимо да прекратяват трудовото правоотношение, по което полагат труд на учителска, възпитателска или приравнена длъжност.

Ако желаят едновременно с пенсионирането си, да прекратят трудовия си договор, работниците и служителите разполагат вече (от 17 юли 2015 г.) с възможността да прекратят трудовото правоотношение без предизвестие на основание новата разпоредба на чл.327, ал.1, т.12 от Кодекса на труда, за което само подават заявление до работодателя с посочване на това основание и датата, от която желаят да се прекрати договора.

Тъй като ранното пенсиониране на учителите е замислено и въведено като облекчение и допълнителна възможност за работещите на педагогически длъжности, то логичният и често задаван въпрос е, може ли работодателят да прекрати трудовия договор с лице, придобило право на пенсия на ранно пенсиониране, без последното да желае да упражни това свое право, т.е. **приложима ли е в случаите на ранно пенсиониране разпоредбата на чл.328, ал.1, т.10 от Кодекса на труда** (чиято редакция от преди 2012 г. бе възстановена, считано от 17 юли 2015 г.)

По така поставения проблем съществува спорна съдебна практика, но като цяло, разбирането на Върховния касационен съд при разглеждане на правото на работодателя да прекрати трудовия договор на основание чл.328, ал.1, т.10 от КТ се свежда до следното:

Според §5 от КСО, а и според новия чл.69в, учителите **придобиват право** на пенсия за осигурителен стаж и възраст, което придобиване позволява на работодателя по своя преценка да приложи чл.328, ал.1, т.10 от КТ като основание за прекратяване на трудовото правоотношение спрямо работници и служители, за които са налице изискванията на КСО. Тази преценка на работодателя, според ВКС, не подлежи на съдебен контрол.

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) ...

За да бъде възможно ранно пенсиониране на учителите, без това да противоречи на общата нормативна уредба и без същото да се реализира за сметка на фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване, средствата, чрез които се финансира практическото осъществяване на облекчения режим при пенсиониране на учителите, се осигуряват от **Учителски пенсионен фонд (УчПФ)**.

Учителският пенсионен фонд е **първият** у нас **професионален пенсионен фонд**. Той е създаден през март 1996 г. с отменения вече Закон за фонд „Обществено осигуряване“, стартира дейността си от 1 януари 1997 г. и се управлява от Националния осигурителен институт. Фондът функционира на разходопокривен принцип и може да бъде определен като **целови солидарен фонд**, който служи за солидарно покриване на разходите свързани с изплащаните срочни пенсии и добавки, в посочените от закона случаи.

Средствата в Учителския пенсионен фонд се набират от **разликата между осигурителната вноска за учителите и осигурителната вноска за трета категория труд**, лихви, дарения и други.

Осигурени в УчПФ са лицата от педагогическия персонал, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска за учителския пенсионен фонд е вече фиксирана **в размер на 4,3 на сто и е изцяло за сметка на осигурителя** (работодателя). Предвид описаната по-горе характеристика на УчПФ, начина на неговото формиране, източника на осигуряването и целите, за които се използват средствата, важно е да се отбележи, че осигурените в УчПФ лица нямат индивидуални партиди в този фонд и натрупване на средства по тях.

Набраните средства се разходват само и единствено за изплащане на срочни пенсии по реда на чл.69в, ал.2 и ал.4 от КСО (виж стр.10), както и на добавки към пенсията в случаите по чл.69в, ал.3 от КСО (виж стр.11).

Какво представлява срочната пенсия от УчПФ ?

Кодекса за социално осигуряване регламентира два случая, при които следва да се отпуснат срочни пенсии от Учителския пенсионен фонд:

1. Според чл.69в, ал.2 от КСО, на учителите, които са се възползвали от правото си на ранно пенсиониране се изплаща **срочна пенсия за ранно пенсиониране** от Учителския пенсионен фонд в размер, определен по реда на чл. 70 от КСО и намален с 0,1 на сто за всеки месец, недостигащ на лицето до навършване на възрастта му за придобиване право на пенсия по общия ред на чл.68, ал.1 от КСО. След навършване на тази възраст пенсията им за осигурителен стаж и възраст се изплаща **в пълен размер от фонд "Пенсии"**.

Пример:

Учител придобива право на ранно пенсиониране, продължава да работи, но 14 месеца преди да навърши възрастта изискуема за пенсиониране по общия ред, решава да упражни правото си на ранна пенсия. В този случай от НОИ ще бъде изчислен индивидуалния размер на пенсията му. Този размер ще бъде редуциран (намален) с 1,4 % (14x0,1%) и така получената по размер пенсия ще му бъде отпусната като срочна пенсия от УчПФ. При навършване на възрастта за пенсиониране по общия ред, този учител ще започне да получава пълния размер на пенсията си от фонд "Пенсии".

2. Според чл.69в, ал.4 от КСО, на учителите, които имат изискуемия по ал. 1 учителски осигурителен стаж и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1, се изплаща пенсия в пълен размер от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3. След навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 пенсията се изплаща за сметка на фонд "Пенсии".

Пример:

Учител има необходимия за ранно пенсиониране учителски осигурителен стаж, решава да се пенсионира след възрастта изискуема за отпускане на пенсия по общия ред, но тъй като не притежава изискуемия за пенсиониране по общия ред общ осигурителен стаж, той ще получи срочна пенсия от УчПФ. След изчисляване на индивидуалния размер на пенсията му, този учител ще я получи в пълен размер от УчПФ като срочна, до момента, в който навърши възрастта по чл.68, ал.3, от който момент пенсията му ще се изплаща от фонд "Пенсии".

Октомври 2015, Варна

РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
НА
УЧИТЕЛИТЕ

Кога и каква добавка се изплаща от УчПФ ?

Освен за изплащане на срочните пенсии, предвидени в чл.69в, ал.2 и ал.4, средствата акумулирани в Учителския пенсионен фонд се използват и за изплащане на добавка към пенсията, в предвидената от закона хипотеза.

Чл.69в, ал.3 от КСО, регламентира случаите, при които на учителите се начислява и изплаща добавка към пенсията за сметка на средствата от Учителския пенсионен фонд.

За да се дължи добавка от УчПФ, трябва да са налице следните предпоставки:

- учителят да е придобил право на ранно пенсиониране и да не се е възползвал от него, т.е. да не е упражнил това свое право;
- да подаде заявление за отпускане на пенсия, т.е. да упражни правото си на пенсия за осигурителен стаж и възраст по общия ред, след като за него са налице изискванията за пенсиониране по чл.68, ал.1 и ал.2, т.е. едновременно наличие на необходимата възраст и необходимия общ осигурителен стаж;

В този случай, на лицето се изплаща пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд "Пенсии" и добавка от Учителския пенсионен фонд. Добавката се изчислява в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на ранно пенсиониране.

Упражнилият право на ранно пенсиониране, нямат право на добавка след като за тях се изпълнят условията за пенсиониране по общия ред, независимо от това дали и колко са работили и са се осигурявали след упражняването на правото на ранно пенсиониране. Те, подобно на всяко осигурено лице, имат право да искат от НОИ преизчисляване на размера на пенсията.

По данни на Националния статистически институт, средната добавка изплащана от УчПФ за **2012** г. е 30,53 лева. Към днешна дата, средно изплащаната добавка следва да е значително по-висока, заради средно по-високите индивидуални пенсии, сравнено с 2012 г., както и поради повишаването размера на добавката от 0,2 на 0,33 на сто.

Обезщетението при ранно пенсиониране ...

Обезщетението по чл.222, ал.3 от Кодекса на труда се изплаща във всички случаи на прекратяване на трудовото правоотношение, ако това прекратяване е настъпило след като работникът или служителят е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. В този смисъл, обезщетение по чл.222, ал.3 от КТ се дължи и в случаите на прекратяване на трудовото правоотношение, след като работникът или служителят е придобил право на ранно пенсиониране по реда на чл.69в от КСО.

Размерът на обезщетението е поставен в зависимост от това, дали работникът или служителят е работил през последните 10 години при същия работодател, като то се определя на 2 или респ. 6 брутни възнаграждения. Чл.228 от КТ, посочва, че обезщетенията могат да се предвидят в по-голям размер в акт на Министерския съвет, КТД или индивидуален трудов договор. Именно на това основание, действащия към момента Отраслов КТД за системата на народната просвета, предвижда увеличения размер на обезщетението при пенсиониране да е 8, а не 6 брутни заплати.

Съгласно ПМС № 31 от 1994 г., увеличеният размер на обезщетението се дължи и за педагогическите кадри, които са работили през последните 10 години в сферата на образованието, **макар и в различни учебни звена.**

Не е от значение прекъсването на стажа през последните 10 години, напр. при безработица, стига при това прекъсване да не е сключван договор с работодател извън системата на образованието.

Предвид създадената от 1 януари 2015 г. възможност, работниците и служителите да се пенсионират без да прекратяват трудовия си договор, то следва да се уточни, че правото на обезщетение, респ. задължението на работодателя да изплати същото не отпада, но в тези случаи, то възниква **едва след като трудовото правоотношение бъде прекратено.**

Октомври 2015, Варна

РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
НА
УЧИТЕЛИТЕ